

ECONOMIC LAW AND ECONOMIC PROCEDURE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-43>

СЛІПІ ТРАСТИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ЗАСТОСУВАННЯ

Єремєєв А. В.

аспірант

Донецького юридичного інституту

Міністерства внутрішніх справ України

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Одним із правових інститутів, що зародився на теренах англо-саксонських (загальних) правових систем і поступово набирає популярності в правових системах романо-германського (континентального) права є інститут трасту (довірчої власності). При надзвичайно великому поширенні практично у всьому світі, визначення інституту трасту залишається доволі дискусійним. Кількість трастів у світі є настільки великою та іноді вони настільки не схожі між собою, що практично неможливо дати єдине, універсальне визначення, яке б охоплювало усі види трастів [1, с. 85]. Проте у більшості випадків оптимальним вважається визначення трасту як системи відносин. Так, у Юридичній енциклопедії зазначається, що довірча власність (траст) – це система фідучіарних, тобто заснованих на довірі, майнових відносин (fiduciary ownership) [2]. Суб'єктами даних відносин можуть бути засновник довірчої власності (settlor), довірчий власник (trustee), а також бенефіціарій (cestui que trust) – особа на користь якої створюється довірча власність [2]. Довірчий власник зобов'язується управляти майном (тобто здійснювати незаборонені законом трастові операції), переданим йому іншим суб'єктом – засновником довірчої власності, таким чином, щоб бенефіціарій отримував у межах строку, на який встановлено довірчу власність, певний прибуток [2].

У цілому траст є родовим поняттям і світова правова доктрина знає величезну кількість трастів та трастоподібних конструкцій. Особливою різновидністю трасту є сліпий траст. Під сліпим трастом, як правило, розуміють траст у якому довірчий власник має повну свободу дій відносно активів, переданих у траст засновником, в той час як

засновник та бенефіціари не володіють ніякою інформацією про активи трасту і не мають права втручатися у роботу довірчого власника [3]. Траст вважається сліпим тому що в кінцевому результаті, за рахунок продажу переданих активів і придбання нових, його засновник повністю втрачає над активами будь-який контроль [3]. Тобто у ході управління керуюча компанія щось продає, купляє і з часом кінцевий бенефіціар (власник) навіть не знає, що є його активами, оскільки вони закриті від сторонніх очей (тому траст називається сліпим) [4].

Іноді сліпий траст визначають як фідуціарну угоду, в якій бенефіціару не дозволяється контролювати, управляти або навіть знати про активи в межах трасту [5]. Нерідко сліпим трастом вважається тип трасту в якому засновник та бенефіціар не контролюють або не знають про активи трасту, або про те, як здійснюється управління ними [6]. При цьому вбачається не зовсім доречним використання у зазначених визначеннях сполучника «або». Траст можливо вважати повністю сліпим за умови поєднання усіх зазначених характеристик, коли засновник та бенефіціар позбавлені можливості і управляти, і контролювати активи трасту, і також знати про такі активи та як саме здійснюється управління ними. У справжньому сліпому перераховані вище характеристики поєднуються, а не є альтернативою одна одній. У сліпому трасті засновник та бенефіціари не мають будь-якої інформації про активи трасту, не мають контролю або впливу на активи у трасті та не вправі втручатися в роботу керуючого [7].

За визначенням Г. Бюаджи сліпий траст – це різновид прямо вираженого прижиттєвого трасту, у якому установник, який зазвичай є і бенефіціаром, передаючи майно у траст, повністю втрачає: 1) контроль над трастовим майном; 2) можливість прямого чи опосередкованого впливу на процес управління та розпорядження ним; та 3) право на отримання будь-якої інформації про кількісний та якісний перелік трастового майна, окрім його загальної вартості [8, с. 6]. Г. Бюаджи виокремлює п'ять найбільш поширених випадків застосування сліпих трастів [8, с. 6]: 1) з метою уникнення конфлікту інтересів публічними особами – політиками, державними службовцями, журналістами, релігійними лідерами тощо; 2) коли особа виграє значну суму грошей в лотерею або отримує приз (так передача коштів у сліпий траст може забезпечити інтереси переможця від недобросовісних дій третіх осіб, а також від його власного нерозумного та невмілого управління); 3) у корпоративному управлінні, зокрема, з метою уникнення випадків незаконної інсайдерської торгівлі акціями (illegal insider trading) з боку членів правління компанії; 4) у благодійництві (вважається, що історично ідея сліпого трасту виникла саме з метою

передачі коштів на благодійні цілі, зокрема, Червоному Хресту); 5) для досягнення інших цілей, іноді не зовсім прозорих та законних.

Таким чином специфічна конструкція сліпого трасту обумовлює специфічну сферу його використання. Сліпий траст може іноді застосовуватися особами, які бажають зберегти в анонімності походження активів та в інших вищезазначених цілях, але найчастіше сліпий траст асоціюється з політикою, де він відіграє роль ледве не найефективнішого методу запобігання конфлікту інтересів [3]. Здебільшого сліпий траст використовувався не з метою обходу закону або в якійсь незаконній діяльності, а, перш за все, щоб унеможливити виникнення конфлікту інтересів у публічних осіб при виконанні ними своїх обов'язків та щоб забезпечити ефективне управління майном у тому разі, коли з тих чи інших причин для власника майна вигідно максимально абстрагуватися від майна та повністю передати контроль над ним довірчому власнику [8, с. 6].

Положення законодавства США та Канади свідчать про потенційну ефективність сліпого трасту у запобіганні виникненню конфлікту інтересів у публічних осіб під час виконання ними своїх обов'язків [8, с. 8]. Досвід передачі активів посадових осіб у «кваліфіковані сліпі трасти» і чітке законодавче регулювання дозволяє стверджувати, що застосування сліпого трасту у політичному середовищі США слугує ефективним методом уникнення конфлікту інтересів [3]. При цьому ідея, закладена у конструкцію сліпого трасту, не лише має право на існування, але й може бути успішно використана в Україні у сфері боротьби з корупцією [8, с. 6–7].

У цілому, як і будь-які трасти, сліпі трасти можуть також бути класифіковані за кількома критеріями. В залежності від юрисдикцій, що задіяні при створенні та у діяльності трасту, а також характеру зовнішньоекономічної складової існування трасту. Так, трасти можуть поділятися на локальні (національні), багатоюрисдикційні, міжнародні та офшорні [9, с. 233–247]. В свою чергу відповідно до критерію змісту і характеру трастових правовідносин трасти можуть поділятися на цивільно-правові (що відповідають предмету правового регулювання цивільного законодавства) та господарсько-правові (що підпадають під категорію господарсько-правових відносин). Особливий інтерес становлять господарсько-правові сліпі трасти, яким притаманні не лише усі ознаки сліпих трастів, але й ознаки господарських правовідносин. Такі трастові правовідносини виникають з приводу організації і здійснення господарської діяльності за участі суб'єктів господарювання в економічній сфері та можуть розглядатися як предмет правового регулювання господарського законодавства. Сліпі господарсько-правові

трасти також можуть бути класифіковані в залежності від кількості задіяних при їх створенні юрисдикцій на локальні (національні), багатюрисдикційні, міжнародні та офшорні. Останній тип дозволяє поєднати гарантії та переваги сліпого трасту з перевагами, які надаються офшорними зонами суб'єктами – нерезидентам. Структура правовідносин сліпого господарсько – правового офшорного трасту за певних умов може дозволити не лише забезпечити високий рівень конфіденційності та захисту активів, але й суттєво зменшити податкове навантаження. Разом з тим такі формування можуть бути використані і в неправомірних цілях, як то відмивання доходів одержаних злочинним шляхом тощо, що обумовлює необхідність подальшого вивчення та аналізу сутності, особливостей застосування та можливостей сліпих трастів створених резидентами України відповідно до права юрисдикцій, віднесених до офшорних.

Таким чином напрацювання необхідної законодавчої та понятійної бази щодо категорії сліпого трасту є актуальним питанням для вітчизняної правової науки. Відсутність достатньої кількості ґрунтовних досліджень щодо правового статусу сліпого трасту, можливостей його застосування як у діяльності суб'єктів господарювання, так і щодо запобігання конфлікту інтересів, який може виникати у посадових осіб органів влади, обумовлює потребу у подальших дослідженнях цього правового інституту.

Література:

1. Буяджи Г.В. Довірча власність і трастоподібні конструкції: імплементація міжнародних стандартів у цивільне право України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 603 с.
2. Юридична енциклопедія: у 6 т. Т 2/ За ред. Ю.С. Шумшученко – Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998. 741 с.
3. «Зачем слепой траст (blind trust) и как политики его используют?». URL: <https://www.pravoconsult.com.ua/zachem-nuzhenslepoj-trast-blind-trust-i-kakaya-politikam-ot-nego-polza/> (дата звернення 21.10.2020).
4. Почему слепой траст не работает в Украине. URL: <https://nv.ua/biz/experts/pochemu-slepoj-trast-ne-rabotaet-v-ukraine-101243.html> (дата звернення 21.10.2020).
5. Слепой траст. URL: <https://www.eternitylaw.com/registratsiya-trasta/slepoj-trast/> (дата звернення 21.10.2020).
6. What is a Blind Trust? URL: <https://alltruststructures.com.au/blind-trust/> (дата звернення 21.10.2020).

7. Карпухин А.Е., Алексеева Е.С. «Слепой» траст («blind» trust) как метод предотвращения конфликта интересов. *Акционерное общество: вопросы корпоративного управления*. 2020. № 07 (194).

8. Буюджи Г. Сліпий траст: інструмент приховування майна чи механізм усунення конфлікту інтересів? *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 4-8.

9. Буюджи Г. Багатоюрисдикційні, міжнародні та офшорні трасти. Проблемні питання співвідношення понять. *Право України*. 2018. № 1. С. 232–250.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-44>

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Можайкіна О. С.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна*

Інститут ліцензування підприємницької діяльності з'явився у вітчизняному законодавстві відносно недавно. У червні 2000 року було прийнято Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». Подальший розвиток зазначеного інституту носить стрімкий характер: за минулий період було прийнято велику кількість змін і доповнень до загального закону, а також прийняті інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, з'явилася суттєва судова практика. Однак, правові механізми ліцензування підприємницької діяльності постійно критикувалися вітчизняними вченими. Варто звернути увагу на те, що у березні 2015 року було прийнято новий Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності», який є наразі чинним.

Особливої уваги потребує зміст правовідносин у сфері ліцензування, а також його мета та завдання. Стаття 1 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – Закон) визначає, що ліцензування є засобом державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства. Прав та